

WARITH DEEN MUHAMMED

(1933-2008)

Amerika'daki
"İslâm Milleti" hareketini
Sünnî çizgiye taşıyan
Afro-Amerikan lideri.

30 Ekim 1933'te Michigan Detroit'te doğdu. Asıl adı Wallace Delaney Muhammed'dir. Babası, Amerika'daki en önemli zenci hareketlerinden biri olan The Nation of Islam'ın ikinci lideri Elijah Muhammed, annesi Clara Muhammed'dir. Hareketin kurucusu Wallace Fard Muhammed'e atfen konulan bu isim daha sonra değiştirilip Warith Deen (Vârisüddin) adı benimsenmiştir. Warith Deen Muhammed'in doğumundan iki yıl önce babası Elijah Muhammed, İslâm Milleti'nin (The Nation of Islam) ikinci mâbedini kurmak amacıyla ailesiyle birlikte Chicago'ya taşındı. Warith'in buradaki çocukluk ve ilk gençlik yılları zencilere karşı yapılan ırk ayrımcılığı, ailesinin yaşadığı ekonomik problemler, babasının faaliyetleri sebebiyle sık sık hapse atılması ve şehir değiştirdiği için babasından uzak kalması gibi zorluklarla geçti. İlk eğitimini bu hareketin Chicago'da Muhammad University of Islam adıyla bilinen, çeşitli seviyelerde öğretim yapan okul sisteminde aldı. Fikrî alt yapısının oluşmasına ve eleştirel düşünmesine katkıda bulunan öğretmenleriyle bu okullarda tanıştı. Özellikle Filistinli Arapça hocası Cemil Diyâb, Warith Deen üzerinde büyük etki bıraktı. Ondan öğrendiği Arapça, Kur'an'a daha çok ilgi duymasına, yeni bir bakış açısı kazanmasına ve babasının öğretilerini sorgulamasına vesile oldu. Askerlik görevini reddettiği için hapis cezası aldı. Tutuklu bulunduğu üç yıl boyunca Kur'an-ı Kerim ile, İncil ve dinî ilimlerle ilgilenerek bu konuları daha ayrıntılı biçimde inceleme fırsatı buldu. Bu şekilde elde ettiği birikim ona, 1975'te babasının vefatından sonra başına geçtiği İslâm Milleti'nde önemli değişiklikler yapmasını sağladı. Babasının yönettiği harekete erken yaşlarda katılan Warith Deen hareketin vâizlerinden biri olarak 1958'de Philadelphia'da çalışmaya başladı. Bu yıllarda İslâm Milleti'nin New York'taki vâizi olan ve peygamberlik iddiası gibi aşırı fikirleri yüzünden Elijah Muhammed'e karşı çıkan zenci lider Malcolm X ile yakın ilişki kurdu. Babasının kendi sekreteriyle olan gayri meşrû ilişkisini Malcolm X'e anlatmakla suçlandı. Bu sebeple birçok defa İslâm Milleti'nden uzaklaştırıldı; ancak hareket

içerisinde onun babasının yerine geçeceği düşüncesi hâkim olduğundan 1974'te nihai olarak yeniden kabul edildi.

1975'te İslâm Milleti hareketinin liderliğini devralan Warith Deen bu tarihten itibaren harekette babasının öğretilerine karşı radikal değişiklikler yaptı ve bu değişim sürecini "ikinci diriliş" olarak adlandırdı. Değişikliklerin başında Tanrı'nın İslâm Milleti'ni kuran Wallace Fard Muhammed'in şahsında tezahür ettiği, Elijah Muhammed'in de onun peygamberi olduğu inancının terkedilmesi geliyordu. Warith Deen, Wallace Fard'ın kutsallığı ve Tanrı'nın zenci bir erkek olduğu düşüncesini reddetti. Ona göre babası peygamber değil sadece doğuştan yetenekli bir kişiydi. Warith Deen hareketin ritüellerinde de değişiklikler yaptı; müntesiplerine namaz, oruç, hac gibi ibadetleri Sünnîler'de benimsendiği şekliyle öğrenmeyi ve uygulamayı telkin etti. Önemli bir başka değişim Wallace Fard ve Elijah Muhammed döneminde kabul edilen, beyazların şeytan, zencilerin ise üstün ırk olduğu düşüncesinden vazgeçilmesiydi. Warith Deen, İslâm Milleti'ni beyazlar dahil herkese açarak hareketin ırkçı tavrını ortadan kaldırmaya çalıştı. Nitekim Amerika'nın Federal Soruşturma Bürosu (FBI) kendisini Elijah Muhammed'in Amerika'daki ırkçı düşünce ve söylemlerini geçersiz kılacak tek kişi olarak görmekteydi. Warith Deen, hareketinin temelinde oturttuğu Kur'an'ın sadece zenci ırkına değil bütün insanlara hitap ettiğini savunuyor, herkesi ortak bir paydada toplama yönünde geliştirdiği bu tavrı yahudi ve hıristiyan grupları da kapsıyordu, onlarla da diyalog faaliyetleri başlattı. İslâm ile diğer dinler arasındaki ilişkiler üzerine düzenlenen uluslararası birçok konferansta konuşmalar yaptı. 1996'da Papa II. John Paul'un davetiyle Vatikan'a gitti.

Warith Deen Muhammed, zenciler için güçlü bir kimlik inşa etme ve onların kölelik psikolojisinden kurtulmalarını sağlama gibi önemli bir misyonu da üstlenmişti. İlk olarak İslâm Milleti üyesi zencilere kölelik zamanında efendilerinin verdiği soyadları değiştirmelerini, bunun yerine geleneksel müslüman isimleri almalarını telkin etti. Ona göre zencilerin köleleştirilmesi onların kimliklerine zarar verdi, özgüven ve kişilik kaybına yol açtı. Harekete mensup kadın ve erkek üyelerin doğru bir eğitimle özgürleşmesi, böylece gerçek müslüman kimliği kazanması gereğini savundu. Bu süreçte İslâm'ın ilk müezzini olan zenci

Warith
Deen
Muhammed

asılı Bilâl-i Habeşî'yi model alarak kendileri için "Bilâfîler" ismini benimsedi. Eski adı *Muhammed Speaks* olan haftalık dergilerinin ismini de *Bilalian News* şeklinde değiştirdi. Ancak Bilâl'in zenci oluşunu ön plana çıkarmaktan çok onun İslâmî duruşu, özgüveni ve ahlâkî kimliğine vurgu yaptı. Bazı grupların buna tepki göstermeleri sonucu harekete 1976'da World Community of Islam in the West, 1981'de American Muslim Mission ve son olarak 1985'te American Society of Muslims adını verdi. *Bilalian News* dergisi de önce *World Muslim News*, daha sonra *Muslim Journal* ismini aldı. İsim değişikliğinde, Warith Deen'in zencilerin Amerikan toplumuna vatandaş olarak aidiyetlerini sağlama çabası da etkiliydi. Nitekim bu çabanın sonunda müntesiplerini Amerikan yasalarına uymaya teşvik etti. Birlik ve kardeşliğin, cemaate kendini adamanın sembolü olarak her yıl 26 Şubat'ta kutlanan Saviours Day'de Amerikan bayrağının dalgalanacağını açıkladı; yayımladıkları gazetenin baş sayfasına da bayrak eklendi. Ülke yönetimiyle iyi ilişkiler kuran Warith Deen, Bill Clinton döneminde Amerika Birleşik Devletleri Senatosu'nu dua ile açan ilk müslüman Afro-Amerikan oldu.

Bütün bunların yanında Warith Deen, İslâm Milleti'nin Fruit of Islam adlı yarı militarist güvenlik kolunu kapattı. Muhammad University of Islam'ın ismini Clara Muhammad Schools olarak değiştirdi. Babasının döneminde cemaat içinde uygulanan sıkı kıyafet kurallarını kaldırdı. Cami gibi kullanılan kurumlarının adını "mescid" yaptı. Kendini "müceddid", mescidlerin başındaki kişileri de "imam" olarak adlandırdı. Mescidlerin içerisinde bulunan Amerika ve Hıristiyanlık muhalifi sloganları kaldırttı. İslâm'ın özgürleştiğini düşündüğü kadınların eşit eğitim hakkını savundu. 1977'de dinî sembollerdeki ırkçı-

liğin ortadan kaldırılması, Hz. İsa'nın "bezaz" olarak resmedilmesinin engellenmesi ve bütün Tanrı imajlarının yasaklanması amacıyla bir organizasyon kurdu. Böylece zenciler üzerinde olumsuz etki yapacak bütün imâları engellemeye çalıştı. Ayrıca liderliği süresince Suudi Arabistan, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri gibi müslüman ülkelerle yakın ilişkiler kurdu; Fas, İran, Ürdün, Suriye, İsrail, Polonya, İsviçre, Danimarka gibi ülkelere konferanslara katıldı. Warith Deen'in Amerika Birleşik Devletleri içinde ve dışındaki bu faaliyetleri sayesinde cemaat üyeleri Amerika'da Sünniliği benimsedi, o zamana kadar Elijah Muhammed'in aşırı fikirleri sebebiyle İslâm Milleti'nden uzak duran müslüman gruplarla da iletişim sağlanmış oldu; bu müslümanlar, hem ülke içindeki diğer müslüman gruplarla hem dünya müslümanlarıyla birlik olma imkânı buldu. Fakat Warith Deen'in İslâm Milleti'nin yapısında meydana getirdiği değişimleri kabul etmeyenler de vardı. Meselâ hareketin önemli isimlerinden olup Boston ve Harlem vâizliği yapan Abdülhalim (Louis) Farrakhan bu değişiklikleri reddederek gruptan ayrıldı ve İslâm Milleti hareketini özüne döndürme amacını taşıyan ayrı bir grup oluşturdu. Bu grup *The Final Call* adıyla bir de yayın organı kurdu. Liderliği süresince sosyal ve dinî yönden faal bir kişilik gösteren Warith Deen Muhammed 2003'te American Society of Muslims'deki görevinden ayrıldı ve The Mosque Cares adıyla bir yardım organizasyonu teşkil etti. 9 Eylül 2008'de Chicago'da vefat edinceye kadar bu organizasyonun çatısı altında çalışmalarını yürüttü. Ölümünden sonra organizasyonun başına en büyük oğlu Warith Deen Muhammed (II) geçti. Warith Deen Muhammed'in birden fazla evlilik yaptığı ve çok sayıda çocuğunun olduğu bilinmektedir.

Eserleri. 1. *As the Light Shineth from the East* (Chicago 1980). Warith Deen'in önemli eserlerinden olup çeşitli konularının bir araya getirildiği kitap, genel olarak bazı dinî konular ve zenci müslümanların meseleleri çevresinde yoğunlaşmaktadır. 2. *Al-Islam Unity & Leadership* (Chicago 1991). Eserde, Afro-Amerikanlar'ın Amerika Birleşik Devletleri'nde hem dinlerinin gereğini yerine getiren müslümanlar olarak hem de haklara sahip Amerikan vatandaşları olarak nasıl yaşayacakları anlatılır. 3. *Islam's Climate for Business Success* (Chicago 1992). İş hayatını İslâmî bir perspektiften ele alan,

ticaretin kazanç yönünün yanında Allah'a ve topluma hizmet yönünün de öne çıkararak bir eserdir. 4. *Life: The Final Battlefield* (Chicago 2008). İnsan hayatının değeri, İslâm'da toplum dinamikleri, bugünkü toplumun ruhunu ve insanî değerlerini kaybetmesi gibi konulara yer verilen eserde genel olarak insanın önce kendi içinde, daha sonra insanlar arasında verdiği mücadeleyi nasıl kaybettiği ve bu mücadelede eski temiz hayatın kazanılmasının tek yolunun ruhun ve özün uyanışı olduğu konusu işlenmiştir. Warith Deen'in diğer bazı eserleri de şunlardır: *The Man and the Woman in Islam* (Chicago 1976), *Prayer and Al-Islam* (Chicago 1982), *Religion on the Line* (Chicago 1983), *An African American Genesis* (Chicago 1986), *Meeting The Challenge: Halal Foods for Our Everyday Needs* (Chicago 1986), *Growth for a Model Community in America* (Chicago 1995). Müellifin 2013 yılında yetmiş beş şiirinin yer aldığı *It's Time We Sing A New Song* adlı bir derleme kitabı da yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Warith Deen Mohammed, "Freedom Demands Proper Education", *Bilalian News*, 18.05.1979; a.mf., "Interview With Imam W. Deen Mohammed: Part I", *Muslim Journal*, 04.02.2001; E. U. Essien-Udom, *Black Nationalism: A Search for an Identity in America*, Chicago 1970, s. 75-82; Aminah Beverly McCloud, *African American Islam*, New York 1995, s. 72-77; J. I. Smith, *Islam in America*, New York 1999, s. 80-96; E. E. Curtis IV, *Islam in Black America: Identity, Liberation and Difference in African-American Islamic Thought*, Albany 2002, s. 107-127; a.mf., *Black Muslim Religion in the Nation of Islam, 1960-1975*, Chapel Hill 2006, s. 176-181; K. Ghana-Bassiri, *A History of Islam in America*, New York 2010, s. 284-290; Zafar Ishaq Ansari, "W. D. Muhammad: The Making of a 'Black Muslim' Leader (1933-1961)", *The American Journal of Islamic Social Sciences*, II/2, Herndon 1985, s. 245-262; Sırrı Erinç – İhsan Taşer – Hamid Algar, "Amerika Birleşik Devletleri", *DİA*, III, 48-49; http://en.wikipedia.org/wiki/Warith_Deen_Mohammed; <http://newafricaradio.com>.

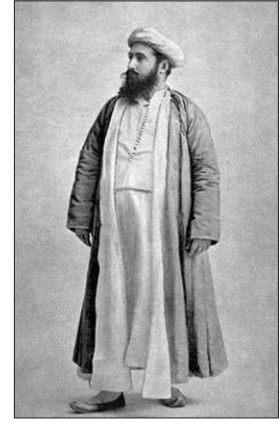

FEYZA DOĞRUYOL

WEBB, Muhammed Alexander Russell (1846-1916)

Amerikalı müslüman gazeteci.

Alexander Russell Webb 9 Kasım 1846'da Hudson'da (New York) doğdu. Babası Alexander Nelson Webb, *Hudson Daily Star* gazetesinin editörüyüdü. İlk eğitimini Home School'da (Glendale, MA) aldı, ardından Claverack Koleji'nde okudu. Öğre-

Muhammed
Alexander
Russell
Webb

nimini tamamladıktan sonra genç yaşta yazı hayatına atıldı ve çeşitli gazetelerde çalıştı. Presbiteryen mezhebine mensup olan Webb, çocukluğunda ve gençlik yıllarında kiliseye ve pazar okuluna devam etti, ancak bu dinde umduğunu bulamadığından arayışlarını sürdürdü. Dünyadaki büyük dinleri araştırmak ve dinî incelemeler yapmak amacıyla Saint Louis'de kurulan The Theosophical Society'e üye oldu. Ayrı mesleklerden ve gruplardan entelektüel seviyesi yüksek kişilerin yer aldığı bu topluluk, düşünce ve inanç bakımından Amerika'nın çeşitliliğini yansıtacak şekilde farklılıklar göstermekteydi. Topluluk içinde hristiyan, Protestan, Müsevî, materyalist, spiritüalist, ateist, agnostik ve başka din ya da felsefî düşünceleri kabul edenler vardı. Webb bunlardan önce materyalizmi benimsedi, on yıl boyunca hayatını herhangi bir dine bağlanmadan sürdürdü. Ardından Doğu dinlerine ve Budizm'e ilgi duydu.

The Theosophical Society üyesi olarak değişik düşüncelerle karşılaşan Webb, *Missouri Republican* gazetesinde editörlük yaptığı sırada İslâm dini hakkında bilgi edinmeye başladı. 1886'dan itibaren İslâmî çevrelerle irtibata geçti. Bazı kaynaklara göre Ahmediyye (Kâdiyânîlik) hareketinin kurucusu Mirza Gulâm Ahmed'le mektuplaşması İslâm dinine olan ilgisini arttırdı. İslâmiyet'i ve müslümanları yakından tanımak amacıyla Doğu'ya gitmeye karar verdi, bu sebeple kendisine teklif edilen Amerika Birleşik Devletleri'nin Manila konsolosluğu görevini kabul etti (1887). Kendi ifadesine göre Filipinler'e tayin edildiği 1888 yılı başlarında müslüman oldu. Karısı ve üç çocuğu da İslâm'ı seçti. Onun İslâm dinini tercih etmesindeki sebeplerin başında, Hristiyanlığın irrasyonel inançları ve uygulamaları ile Amerika'da görülen sosyal ve ekonomik problemlere